

Opiskelijoiden aikuistuminen ja korkeakoulujen avautuminen

Viime vuosikymmenet ovat ainakin Suomessa todistaneet korkeakoululaitoksen voimakkaan ekspansio johtaneen myös opiskelijakunnan merkittävään moniaineisuusuteen: Perinteinen yläluokkaisten miesten eliitti yliopisto on rakentunut massojen korkeakouluksi, jossa opiskelee yhä enemmän naisia, 25 vuotta täyttäneitä aikuisia ja työssä käyviä ihmisiä. Esimerkiksi USA:n korkeakouluopiskelijoista osapäiväisten osuus on kasvanut viimeisen parinkymmenen vuoden aikana vajaasta kolmanneksestä noin puoleen. Samoin ruotsalaisen korkeakoululaitoksen kasvu on 1960-luvulta lähtien perustunut osapäiväopiskelijoiden lisääntyvään määrään. (OECD 1987, 38-40). Korkeakouluopiskelijoiden ikääntyessä yliopistot ovat muuttumassa entistä selvemmin aikuiskoulutuslaitoksiksi.

Useissa maissa on korkeakouluja avattu tietoisesti aikuisille. Eri korkeakoulumalleissa avautuminen on kirjoitettu erilailla. Mutta yhteistä on pyrkimys rakentaa opetusta työelämässä jo olleiden ja yhä olevien elämäntilanteiden mukaisesti ei-koulumaiseksi, joustavaksi monimuoto-opetukseksi.

Uusien asiakaskuntien tulo korkeakoulutukseen muuttaa myös sen tehtäviä. **Tutkimuksen** sekä **siihen perustuvan opetuksen ja tutkijakoulutuksen** lisäksi korkeakoulutuksen neljänneksi tehtäväkentäksi on muotoutunut **aikuisten täydennyskoulutus**. Korkeakoulut ovat muutoinkin avautuneet palvelemaan elinkeinoelämää eri tyyppisten tilausten, sovellutusten kehittämisen ja yhteistoiminnan muodoin. (vrt. Cerych 1985). Tieteen "norsunluutornit" ovat nyt teollistumassa ja kaupallistumassa Suomessakin. (Kerr 1963). Paluu menneeseen ei nyt näytä mitenkään todennäköiseltä.

Uudella tavalla koostuva asiakaskunta vaatii omat palvelunsa, uusia toimintoja ja tehok-

kuutta. Kehityksen myötä koko korkeakoululaitoksen toiminnalliset mekanismit muuttuvat.

OECD-maidenkin korkeakoulut ovat yhteismitattomia monilta keskeisiltä ulottuvuuksiltaan. (OECD 1987,7). Yhdentymisprosessin myötä Euroopassa vasta aloitetaan luoda jonkintyyppisiä koulutusstandardeja. Suomen nimellisesti yhdenmukainen tiedekuntajärjestelmä ei ole tyyppillinen eurooppalaisten joukossa. (Kivinen & Rinne 1990).

Korkeakoulujen avautuminen täydennyskoulutuksen kautta on vastavoima yliopistojen perinteiselle sulkeutuneisuudelle. Peter Wright (1989) hahmottaa elitistisesti sulkeutuneen yliopistolaitoksen haasteiksi demokratiasta, uusien ammattikuntien tarpeista ja yliopiston "lähetystehtävästä" nousevat voimat. Avoin korkeakoulu on selkeästi vastaus demokratian haasteeseen. Uusien ammattikuntien täydennyskoulutus liittyy läheisemmin työmarkkinoiden haasteeseen. Lähetystehtävänään yliopistot saivat sulkeutuneen eliitin asemasta levittää kulttuurista pääomaa valistavasta ympäriinsä ja eri suuntiin yhteiskunnassa. Nämä kaikki haasteet viittaavat entistä avoimemman yliopiston suuntaan.

Suomalainen suljettu malli

Ruotsin kuningattaren mahtikäskyllä syntynyt suomalainen korkeakoululaitos on perustamisestaan (vuodesta 1640) lähtien nauttinut suurta arvonantoa. Se on kouluttanut yhteiskunnan hallinnollista eliittiä Ruotsin vallan, Venäjän vallan kuin itsenäisen Suomenkin tarpeisiin. Suomalainen korkeakouluväki on yleensä ollut valtion ja virkavallan luotettava liittolainen. Monet professorit ovat kohonneet merkittäviin kansallisiin ja poliittisiin tehtäviin,

ja korkeakoulujen osuus valtakunnallisessa suunnanmäärittäyksessä on ollut vahva. Myös presidenteiksi on usein valittu väitelleitä miehiä, jotka ovat luoneet uransa paljolti akateemiseen pääomaansakin nojaten.

Toisen maailmansodan jälkeen korkeakoululaitoksen laajenemisen ohessa myös korkeakoupolitiikasta huolehtivien virkamiesten määrää kasvatettiin nopeasti. Hallinnonuudistus tuotti oman byrokratiansa. Vaikka yliopiston autonomia ja tutkimuksen vapaus on Suomessa periaatteessa luovuttamaton oikeus, valtiovalta on pitänyt korkeakoululaitoksen ohjausta varsin tiukasti käsissään.

Korkeakoulut päättävät uusien opiskelijoiden määrästä ja valintakriteereistä. Valtiovalta on kuitenkin säädellyt korkeakoulujen laajenemista määrärahojen ja niihin sidottujen suositusten kautta. Suomessa on korkeakouluihin pyritty jatkuvasti runsaammin, kuin niihin on voitu ottaa sisään. Nykyisin neljännes pyrkijöistä otetaan sisään, joskin tilanne vaihtelee voimakkaasti sekä tieteenaloittain että korkeakouluittain.

Pääsy Suomen yliopistoihin oli kaikille ylioppilaille avoinna vuoteen 1933, jonka jälkeen siitä on asteittain luovuttu. (Numminen 1987). Suomen korkeakouluissa opiskelee enimmäkseen vain ylioppilaita, vaikka 1970-luvulta lähtien portteja on raotettu pienin kiintiöin myös muille kuin valkolakin saaneille. Nykyisin ammatillinen opistotutkinto antaa asianomaisen alan korkeakouluopintoihin saman kelpoisuuden kuin ylioppilastutkinto. Ylioppilastutkintoa suorittamattomille on varattu aloittain 5-15 prosenttia korkeakoulujen aloituspaikoista. Tuoreen lainmuutoksen mukaan opistojen ja ammatillisten korkeakoulujen tutkinnot antavat vastaisuudessa yleisen korkeakoulukelpoisuuden.

Suuret pyrkijämäärät ovat korostaneet korkeakoulujen opiskelijavalinnan karsintatehtävää. Kun vielä 1960-luvulla yli 60 prosenttia saattoi päästä korkeakouluopintoihin ilman koetta, "papereiden perusteella", oli vastaava osuus pyrkijöistä 20 vuotta myöhemmin enää runsas 10 prosenttia. Lähes kaikilla aloilla järjestetään erityinen valintakoe tai peräti moniportainen, -päiväinen tai -lohkoinen sisään pääsy tutkinto sovellutuskokeineen. Eräät alat, esimerkiksi matemaattis-luonnontieteelliset, kärsivät nykyään pyrkijäpulasta. Selitys on lähinnä siinä, että vain kolmasosalla ylioppilaista on matemaattis-luonnontieteen, tekniikan ja lää-

ketieteen aloille tarvittavat lukion pohjaopinnot.

Korkeakoulujärjestelmäämme voi nykyisin luonnehtia yhtenäiseksi ja suljetuksi. Suomessa ei ole ollut ammattikorkeakouluja, ei juurikaan akateemisia lyhytkursseja eikä varsinaisia aikuisten akateemisia koulutusuomia. Vasta viime vuosina on herätty keskustelemaan ammattikorkeakoulujen perustamisesta, yliopistojen avautumisesta elinkeinoelämään ja aikuisten akateemisen koulutuksen institutionalisoinnista.

Aikuisten rekrytointi korkeakouluihin on siis ollut vähäistä. Opiskelijoiden keski-ikä on silti noussut. Esimerkiksi 1980-luvun lopulla maan runsaasta 100 000 opiskelijasta puolet oli 25 vuotta täyttäneitä ja yli 30-vuotiaitakin oli viidennes. (Kivinen, Rinne & Mäntytvaara 1990). Huomionarvoista on, että vuonna 1989 uusista opiskelijoista lähes viidennes oli yli 25-vuotiaita.

Vähitellen muotoutunut avoin korkeakoulu ja akateeminen täydennyskoulutus ovat 1970-luvulta lähtien tuoneet aikuisia ja uusia toimintamuotoja yliopistoon. Ne seurasivat vanhan kesäyliopistotoiminnan perinteitä. Avoimen korkeakoulutuksen laajenemista on keskeisimmin legitimoitunut koulutusdemokratian edistäminen; 1960- ja 70-lukujen koulutuseuforian mainingit huuhtovat yliopistolaitosta yhä.

Täydennyskoulutus on siis tunkeutumassa korkeakoulun perinteisten perustehtävien — tutkimuksen, opetuksen ja jatkokoulutuksen — rinnalle. Siitä on tullut siita korkeakoulun, paikallisen elinkeinoelämän ja kuntien välille. Korkeakoulujen harjoittamaa täydennyskoulutusta pidetään tärkeänä sen tuottamien kalliikaatioiden ja statuksen takia. Korkeakoulujen palveluksista ovat alueelliset intressipiirit valmiit myös maksamaan ja valtio antaa auliisti tukeaan. Erilaiset paikalliset kehittämishankkeet ovatkin nykyään osa täydennyskoulutuskeskusten toimintaa. Aluepoliittinen kytkös on ehkäpä keskeisin toiminnan muotoutumista selittävä tekijä.

On toki mahdollista, että korkeakoulutuspolitiikka suuntautuu vieläkin enemmän tyydyttämään alueellisia intressejä. Ratkaisut voivat hahmottua esimerkiksi seuraavalla kahdella tavalla: 1) koulutuskysyntään vastataan ilman korkeakoulujen varsinaisia oppiaineita ja

laitoksia siten, että täydennyskoulutus organisoitise kaiken koulutuksensa korkeintaan leimauttaen suunnitelmansa hyväksyttävästi tiedekunnissa ja laitoksilla; 2) oppiaineet ja laitokset vastaavat heitettyihin haasteisiin ja sääntävät tyydyttämään, pitkälle alueellisiin ehdoin esitettyä koulutuskysyntää. Kumpikin vaihtoehto lähtee siis alueellisen kysynnän prioteeteista.

Täydennyskoulutuskeskusten ja oppiaineiden välinen yhteys saa hahmotetuissa malleissa toisistaan poikkeavan sävyn. Ensimmäisessä mallissa täydennyskoulutuskeskukset isoiloituvat korkeakoulujen sisällä ja yliopistot lähinnä legitimoivat niiden toiminnan. Tällöin oppiaineet jatkavat toimintaansa totutulla tavalla sen kummemmin välittämättä alueellista paineista. Jälkimmäinen vaihtoehto taas saattaa johtaa vilkkaaseenkin keskusteluun oppiaineiden ja täydennyskoulutuskeskusten välillä, ja osa oppiaineista kehittynee paikallisia tarpeita tyydyttävään suuntaan.

Oma lukunsa on, tapahtuuko näin varsinaisen perustutkimuksen ja opetuksen kustannuksella. Jos soveltavista toiminnoista on luovassa kovin houkuttelevia näköaloja ja tukevasti rahoitusta, muut toimintamuodot ovat vaarassa jäädä niiden varjoon.

Täydennyskoulutuskeskusten institutionalisoituminen ja laajentuminen edustaa Suomessa alueellisen korkeakoulupolitiikan "toista aaltoa" korkeakoululaitoksen 1960- ja 70-lukujen alueellisen laajenemisen jälkeen. Tällä hetkellä Suomen kartalta on helppo erottaa täydennyskoulutusreviirit. Keskuksat näytävät pyrkivän ainakin avoimen korkeakouluopetuksen ja ammatillisen täydennyskoulutuksen kentällä varmistamaan oman lähialueensa lisäksi asemiaan myös ulommilla kehillä. Jo olevia koulutusorganisaatioita käytetään hyväksi, uusia toimipisteitä pystytetään ja panostetaan erilaisiin etä- ja monimuoto-opetuskeiluihin.

Korkeakoululaitoksen kokonaisuudessa nämä vankasti resurssoidut, dynaamiselta näytävät hankkeet erottautuvat. Toki täydennyskoulutuskeskukset voivat toimia myös kokonaisia korkeakouluja koskevien uudistusten vetureina suunnatessaan toimia kohti uusia markkinaorientoituneita kohteita. eri asia on, onko järkeä siinä, että parikymmentä täydennyskoulutuskeskusta kilpailisi kovin sattumanvaraisesti päällekkäisiä tarjontoja tehden.

Suomalaisen yliopiston vähittäinen avautuminen

Suomalaisen korkeakoulutuksen avautumisen hatarat ensijuuret sijoittuvat 1900-luvun alkuun. Korkeakoulujen laajennusliikkeen tienaukaisijoita olivat kesäyliopistot.

Kesäyliopistot varhaisvaiheena

Maamme ensimmäinen kesäyliopisto perustettiin vuonna 1912 Jyväskylään. Opettajien jatkokoulutuksen järjestämisen ja kansansivistämistarpeen tyydyttämisen ohella asiaan vaikutti toive saada oma yliopisto paikkakunnalle. Toinen kesäyliopisto syntyi vuonna 1936 Turkuun paikallisen yliopiston kansansivistystoimikunnan toiminnan tuloksena. Kesäyliopistotoiminta painottui alkuvaiheessa lähinnä kansakoulunopettajille loma-aikoina järjestettyihin yliopistollisiin jatkokursseihin. (Perälä 1970, 210-213.)

1950-luvulla Oulu, Tampere, Kuopio ja Lappeenranta saivat omat kesäyliopistonsa. Kaikkien näiden perustamista motivoi halu vauhdittaa itsenäisen korkeakoulun saamista paikkakunnalle. 1960-luvulla perustettiin kaikkiaan 12 uutta kesäyliopistoa ja 1970-luvulla vielä kaksi lisää. Nykyisellään kesäyliopistot ja korkeakoulujen täydennyskoulutuskeskukset antavat useilla aloilla paljolti samankaltaista koulutusta ilman selvää tehtävänjakoa. 1980-luvun lopussa kesäyliopistojen ja korkeakoulujen täydennyskoulutuskeskusten välistä työnjakoa selkeytettiin ja eriytettiin. (Heikkilä, Salmela & Kurki 1990.)

Jatkuvan koulutuksen periaatteen katsottiin antavan pohjaa kesäyliopistojenkin kehittämiseksi täydentämään muita aikuiskoulutuksen ja koulutusjärjestelmän osia, etenkin alueellisten tarpeiden osalta. (Kom. 1988:8.) Yliopistojen täydennyskoulutuksen rooliksi määriteltiin akateeminen täydennyskoulutus, avoin arvosanaopetus ja akateeminen työllisyyskoulutus sekä läheinen yhteistyö kesäyliopistojen kanssa. Kesäyliopistojen ja avoimen korkeakoulun yhteistyö on viime vuosina pyritty tekemään sopimus pohjaiseksi. (OPM 1989a.)

Täydennyskoulutuskeskukset laajentumisen välineinä

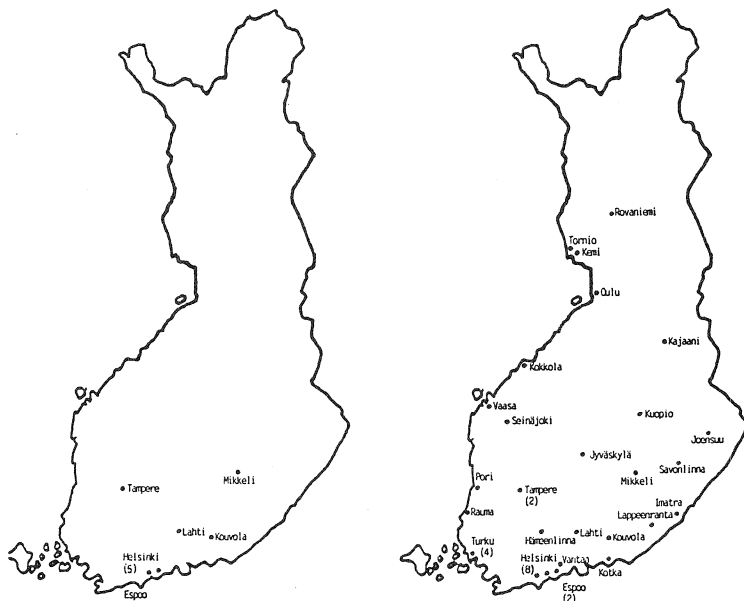
Täydennyskoulutuskeskukset edustavat korkeakoulujen aikuiskoulutuksen viimeisintä vaihetta, joka on toteutunut kaikissa korkea-

kouluissa samansuuntaisesti. (Vrt. Haavio 1985.)

1970-luvun puolivälissä oli kuudessa korkeakoulussa organisaatiot täydennyskoulutusta varten. Kymmenessä vuodessa lähes kaikkiin korkeakouluihin oli synnytetty erilliset täydennyskoulutuskeskukset. Korkeakoulut siis valitsivat tarjolla olleista toimintamalleista itsenäisimmän. Tähän ratkaisuun oli ohjaamassa myös opetusministeriö määrittellessään vuosien 1983-86 kehittämissuunnitelmassa jokaiseen korkeakouluun perustettavan erillisen

keskuksen tehtäväksi täydennyskoulutuksen. (OPM 1987, 52-53.)

Täydennyskoulutuksen määrällinen ja alueellinen laajentuminen alkoi siis samoihin aikoihin, kun korkeakoululaitoksen hajauttaminen oli saatu päätökseen. Nykyisin kaikilla 20 korkeakoululla on oma täydennyskoulutuskeskuksensa ja lisäksi yhteensä 38 sivupistetä varsinaisten toimipaikkojensa ulkopuolella. Järjestelmä kattaa koko Suomen Helsingistä Rovaniemelle ja Raumalta Joensuuhun (kuvio 1).

Kuvio 1. Korkeakoulujen täydennyskoulutuskeskusten sijainti ja määrät vuosina 1980 ja 1989 (Heikkilä, Salmela & Kurki 1990, 41)

Täydennyskoulutuskeskukset ovat palvelleet korkeakouluopetuksen laajentamista korkeakoulua vailla olevilla alueilla ja kesäyliopistojen tavoin niitä on käytetty keinona saada korkeakoulu omalle paikkakunnalle. Kuntien aktiivisuus ja taloudellinen tuki on ollut sivutoimipisteiden perustamisessa tärkeää. (Jolkkonen 1985, 86-87.)

1980-luvun lopulla on toimintaa kehitetty yhä enemmän maksullisten palvelujen suuntaan. Samalla on alettu painottaa yleisempiä kehittämistehtäviä. Jotkut ovat jopa muuttaneet nimensä koulutus- ja kehittämiskeskukseksi. Täydennyskoulutuskeskuksen toiminnallinen rakenne heijastaa yhä vähemmän yliopistossa olevia oppiaineita. Ympäristön tarpeet ovat astuneet niiden sijalle.

Täydennyskoulutuskeskusten osuus korkeakoulujen kokonaisuudesta oli

1980-luvun lopulla vajaa kuusi prosenttia. Henkilöstöä oli runsaat 600, josta vajaa sata eli noin 15 prosenttia oli opetushenkilökuntaa. Henkilöstörakenne poikkeaa vahvasti korkeakouluista, joissa opetushenkilökunnan osuus oli noin 65 prosenttia. Täydennyskoulutuskeskusten osuus korkeakoulujen koko henkilökunnasta oli runsas kolme prosenttia, opetushenkilöstön osuus korkeakoulujen vastavasta jäi sen sijaan runsaaseen prosenttiin. Opettajina käytetään lähinnä korkeakoulunopettajia ja muita asiantuntijoita. (KOTA.)

Henkilökunnasta kaksi kolmannelta on suorittanut ylemmän ja runsas kymmenes alemman korkeakoulututkinnon. Väitelleitä on vajaa kymmenes (KOTA; Sivonen 1988, 58.)

Täydennyskoulutuskeskuksiin oli alunperin tarkoitus sijoittaa vain suunnittelu-, hallinto- ja toimistohenkilökuntaa. Korkeakoulujen täy-

dennyskoulutuksen **suunnitteluhenkilökunnan** määrä on nopeasti kasvanut ja nykyään sitä on huomattavasti enemmän kuin perus- ja jatkotutkintoja varten suunnittelijoita yhteensä. Keskukset joutuvat toiminnassaan tukeutumaan korkeakoulujen päätoimisen opetus- ja tutkimushenkilökunnan asiantuntemukseen. Erillisen pääosin maisteritasoisen suunnitteluhenkilöstön palkkaamista on yleensä pidetty parempana ratkaisuna kuin korkeakoulujen professori- tai lehtoritasoisen opetushenkilökunnan kiinnittämistä määrääjäksi täydennyskoulutuksen suunnittelutehtäviin. Kun suunnittelijat on palkattu käytännössä varsin pysyviksi, saattaa tästä aikaa myöten olla seurauksena rutiininomainen kurssimyllyn pyörytys, jossa jokaisen suunnittelijan tärkein tehtävä on varmistaa oma palkkansa seuraavaksi vuodeksi. Käytännössä on myös suunnittelijahenkilöstön pääsääntöinen sijoittaminen keskuksiin tieteenalalaitosten asemasta vaikeuttanut luontevia ja joustavia yhteyksiä alan laitoksiin. Toinen vaihtoehto olisikin, että keskuksissa toimisi vain hallinnon toimivuuden takeena minimimäärä hallinto- ja toimistohenkilökuntaa, pääosan suunnittelijoista sijoitettaisiin tieteenalalaitoksiin.

Täydennyskoulutuksen toiminnan suunnittelua on haitannut lyhytjänteinen rahoitus. Keskusten rooli opetukseen liittyvässä tutkimus- ja selvitystoiminnassa on selkiintymätön. Tieteenalalaitosten, kasvatustieteiden laitosten, mutta etenkin alan tutkimuslaitosten tulisi ottaa keskeisempi rooli alan tutkimuksessa. Aikuiskoulutukseen liittyvä tutkimus on Suomessa riittämätön ja alan kansainvälinen yhteistyö heiveröinen.

Ammatillisen täydennyskoulutuksen tulisi pääsääntöisesti kattaa menonsa. Avointa korkeakouluopetusta ovat myös korkeakoulut itse rahoittaneet. Maksullisen täydennyskoulutuksen tuottoa on korkeakouluissa varsin vaihtelevasti osoitettu asianomaisten tieteenalalaitosten omaan käyttöön. Työllisyyskoulutuksen kustannukset kattaa työministeriö, joka alueellisten organisaatioidensa kautta tilaa koulutuksen korkeakouluilta ja muilta oppilaitoksilta.

Koulutusmarkkinoilla täydennyskoulutuskeskukset ovat saavuttaneet melko vakaan aseman tiettyjen alojen (lähinnä julkissektorin) ammatillisen täydennyskoulutuksen tarjoajina. Tässä mielessä korkeakoulut ovat pystyneet vastaamaan aikuiskoulutuskysyntään ja samalla laajentamaan korkeakouluopetuksen koko maan kattavaksi järjestelmäksi. Korkeakouluopetuksen alueellinen laajentuminen on

täydennyskoulutuskeskusten myötä jo varsin pitkällä, mutta määrällinen kasvu saattaa vieläkin jatkua mm. täydennyskoulutuksen opetusalojen monipuolistuessa.

Uudet asiakkaat

Akateeminen täydennyskoulutus voidaan Suomessa jakaa kolmeen ryhmään. Ensimmäiseen kuuluvat ammatillista täydennyskoulutusta saavat, toiseksi avoimessa korkeakoulussa arvosanoja suorittavat ja kolmanteen akateemiseen työllisyyskoulutukseen osallistuvat. Ryhmät poikkeavat melkoisesti toistaan.

Täydennyskoulutuskeskusten opetukseen osallistui vuonna 1989 kaikkiaan 90 000 henkilöä: heistä noin 60 prosenttia (55 000) osallistui ammatilliseen täydennyskoulutukseen, hivenen useampi avoimeen korkeakouluopetukseen ja viitisen prosenttia työllisyyskoulutukseen. Opetustunteja kertyi 150 000, joista yli puolet oli ammatillista täydennyskoulutusta, vajaa kolmannes työllisyyskoulutusta ja kymmenes avointa korkeakouluopetusta. Kursseista 95 prosenttia toteutettiin lähiopetuksena ja viiteen prosenttiin liittyi etä- ja monimuoto-opetusta. (KO 1990:2; KO 1990:11.) Vuonna 1987 täydennyskoulutuskeskusten opiskelijoiden osuus oli lähes kolmannes kaikista korkeakoulutasoista opetusta saaneista henkilöistä. Naisten osuus oli 60 prosenttia. (KOTA; KO 1988:21.)

Ammatillinen täydennyskoulutus koulutusväylänä

Ammatillisen täydennyskoulutuksen lähtökohtana on ollut koulutuksellinen tasa-arvo. Sittemmin erityisesti työelämän vaatimukset korostuvat. Työvoiman laatutason kehittäminen on noussut ammatillisen aikuiskoulutuksen keskeiseksi tehtäväksi.

Vuonna 1988 korkeakoulujen ammatillisesta täydennyskoulutuksesta neljännos suuntautui kasvatusta ja koulutusalaalle ja viidennes terveydenhuolto- ja sosiaalialalle. Yritysten ja hallinnollisen johdon, samoin kuin tekniikan ja luonnontieteen alojen koulutusta, annettiin kumpaakin kymmeneksen. (KO 1990:2.)

1980-luvulla tarjonnassa on lisääntynyt muodollisen pätevyyden antavan koulutuksen osuus; mm. luokanopettajien poikkeuskoulutus ja sosiaalityöntekijöiden pätevoittämiskoulutus. Lisäksi täydennyskoulutuskeskusten ohjelmiin ovat ilmestyneet toimintatutkimukseen pohjaavat organisaation kehittämisprojektit,

kuten koulujen sisäinen kehittäminen, terveyskeskusten toiminnan kehittäminen ja kuntien kehittämisprojektit. (Hämäläinen 1988, 23-24.)

Ammatillista täydennyskoulutusta järjestetään nykyään kaikilla aloilla, jotka ovat edustettuina korkeakouluissa. Suurin yksittäinen täydennyskoulutuksen käyttäjäryhmä oli kursistarjonnan tapaan opetusallalla työskentelevät, joita oli joka viides osallistujista. 15 prosenttia oli terveyden- ja sosiaalialan työntekijöitä ja saman verran opiskeltiin yhteiskunta- ja käyttäytymistieteitä. Lakisääteiset sekä opettajien virkaehtosopimuksen mukaiset kurssit suosivat erityisesti näitä koulutusaloja. (KO 1990:11.)

Opetusalalla työskentelevät ovat siis vuosien varrella säilyttäneet asemansa korkeakoulujen suurimpana täydennyskoulutusryhmänä. Opettajat ovat siirtyneet kesäyliopistoista täydennyskoulutuskeskuksiin. Heidän osuutensa kesäyliopistojen opiskelijoista on laskenut 1980-luvulla kahdesta viidesosasta vajaaseen neljännekseen. Peruskoulun ja lukion opettajien täydennyskoulutuksen päävastuu on tarkoitus siirtää korkeakouluihin, samoin sosiaalialan täydennyskoulutus ja sosiaalityön pätevoittämiskoulutus.

Terveys- ja sosiaalialalla työskentelevät puolestaan ovat ilmeisesti täyttäneet opettajilta jääneen tyhjiön kesäyliopistoissa, koska heidän osuutensa kesäyliopistojen opiskelijoista on noussut 1980-luvulla 30 prosentista lähes 40 prosenttiin. (Kurki 1990b.) Ammattikuntien pyrkimykset oman aseman ja statuksen kohottamiseen näyttävät määrittävän vankasti ammatillista täydennyskoulutusta (vrt. Rinne & Jauhiainen 1988; Kivinen & Rinne 1989).

Ammatillisesta täydennyskoulutuksesta kaksi kolmasosaa oli lyhyitä, enintään viiden päivän kursseja. Suurin osa koulutuksesta tähtäsi siis ammatillisten tietojen ja taitojen pitämiseen ajan tasalla ja niiden kehittämiseen. Kurssisisällöt keskittyivät opetuksen, terveydenhoidon, sosiaalityön ja yhteiskuntatieteiden aloille. (KO 1990:2; KO 1990:11.) Näillä aloilla ei juuri olekaan — kesäyliopistoja lukuunottamatta — kilpailevaa tarjontaa. (Kom. 1988:8, 27.)

Avoin korkeakouluopetus arvosanaopetuksena

Avoimen korkeakouluopetuksen lähtökohdat liittyvät selkeimmin koulutusdemokratian

ideaan. Korkeakoulut haluttiin periaatteessa avata kaiken kansan opinsaan varten. Suomessa on esimerkiksi käytetty Iso-Britannian Open Universityä, jonka perässä vankasti kuljetaankin.

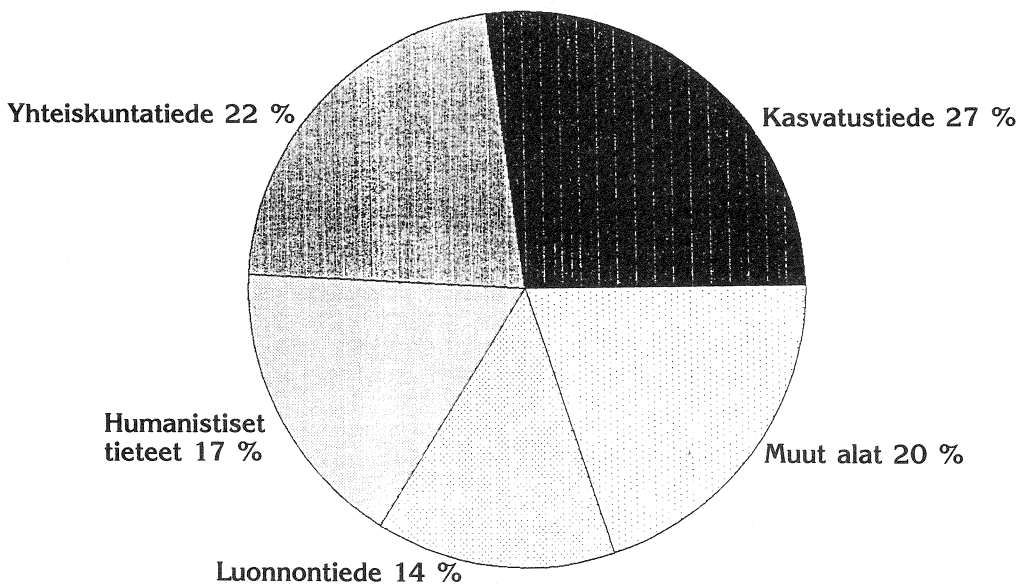
Avointa korkeakouluopetusta on järjestetty iltaopetuksena korkeakoulun omissa tiloissa sekä erilaisten yhteistyö- ja etäopetusmallien avulla alueellisesti tai koko maan kattavasti. Alueelliset ja valtakunnalliset opetusmallit on useimmiten toteutettu yhteistyössä kansalais- ja työväenopistojen kanssa, jotka vastaavat lähiopetuksesta. Tällaisia yhteistyökumppaneita on useita kymmeniä eri puolilla maata. Opetusta on järjestetty myös yleisradion sekä alue- ja paikallisradioiden kanssa. Etenkin audio-opetuskokeilujen määrä on nopeasti kasvanut. Laajemmin ovat erilaisia etäopetusmenetelmiä kokeilleet Turun yliopisto ja Helsingin yliopisto.

Avointa korkeakouluopetusta annettiin aluksi lähes yksinomaan sivutoimisena tuntiopetuksena ja se tarjosi kesäyliopisto-opetuksen tavoin usein merkittävän lisäansion korkeakoulujen tuntiopettajille. Viime aikoina on palkattu myös päätoimisia tuntiopettajia. Näin on opetus pyritty saamaan luonnolliseksi osaksi laitoksen toimintaa. Korkeakoulujen kaikkien opetusvirkojen opetusvelvollisuutta on mahdollista käyttää myös avoimeen korkeakouluopetukseen, mutta toistaiseksi käyttö on ollut vähäistä.

Avoin korkeakouluopetus poikkeaa ammatillisesta täydennys- ja työllisyyskoulutuksesta siinä mielessä, että sen tavoitteet voidaan suoremmin kytkeä korkeakoulujen perusopetukseen. Onhan se suurimmaksi osaksi näiden opetussuunnitelmien mukaista arvosanaopetusta.

Vuoden 1988 tilastojen mukaan avoin korkeakouluopetus keskittyi ensisijaisesti neljään tieteenalaan: kasvatustieteisiin, yhteiskuntatieteisiin, humanistisiin tieteisiin ja luonnontieteisiin.

Tutkimusten mukaan suurin osa aikuisista pitää työhön liittyviä tekijöitä tärkeimpinä motiiveina hakeutua koulutukseen. Avoimen korkeakouluopetuksenkin painopiste näyttäisi siis olevan ammatillisessa täydennys- ja jatkokoulutuksessa (Toiminnan suuntaviivat 1989, 12). Opintojen uskotaan parantavan etenemismahdollisuuksia, palkkausta tai mahdollisuuksia vaihtaa alaa. Useiden oppiaineiden ammatilliset valintakriteerit ovat lisäksi entisestään painottaneet ammattisuuntautunutta opiskelua

Kuvio 2. Avoin korkeakouluopetus opintoaloittain vuonna 1989 (SVT KO 1990:11.)

(ks. OPM 1989, 60). Näyttäisi siis siltä, että koulutukselta odotetaan ensisijaisesti muodollisia kvalifikaatioita ja koulutusmeriittejä.

Avoimen korkeakouluopetuksen opiskeluaiheet mahdollistavat kuitenkin myös yleisivistävien opintojen harjoittamisen. Harrastukseksi opiskelevat toivovat, että työnantaja ottaisi opiskelun huomioon korottamalla palkkaa tai osoittamalla parempiin työtehtäviin. (esim. Asikainen 1988.)

Avoimen korkeakoulun opetustarjonta on suuntautunut melko selvästi tietyille ryhmille. Suurin osa opiskelijoista on naisia (noin 80 prosenttia), iältään 25-35-vuotiaita ja pohjakoulutukseltaan ylioppilaita (70-80 prosenttia). Ammatillinen koulutustausta on korkea: korkeakoulutasoinen koulutus on noin 20 prosentilla ja opistotason ammattikoulutus noin 40 prosentilla opiskelijoista.

Oppiainevalikoima on siis yksipuolinen ja varsinkin Itä- ja Pohjois-Suomessa suppea (OPM 1989, 60). Koulutustarjonta ammatillisena koulutuksena palvelee eniten naisvaltaisia aloja sekä lähinnä julkishallinnon virkamiehiä ja toimihenkilöitä. Opetuksen laajentaminen eri tieteenaloille, esimerkiksi matemaattisluonnontieteellisille, teknillistieteellisille ja kauppatieteellisille saattaisi palvella parhaiten juuri ammatillisia tavoitteita sekä sen käyttöä alueellisena täydennyskoulutusmuotona paikakkunnilla, joilla ei ole korkeakoulua. (Kurki 1990.)

Työllisyyskoulutus käytännön taitojen antajana ja yrittäjäkoulutuksena

Kaikesta työllisyyskoulutuksesta korkeakoulujen osuus on vähäinen. Muu työllisyyskoulutus laajeni ja institutionalisoitui osaksi työvoimapolitiikkaa jo 1960-luvulla. Korkeakoulutu tulivat mukaan vasta parikymmentä vuotta myöhemmin. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneille järjestettävän akateemisten työllisyyskoulutuksen on katsottu kuitenkin olevan tarpeen akateemisen työttömyyden hoitokeinona.

Akateemisen työttömyyden rakenteen eritely koulutusaloittain on vaikeaa. Taloudellisten suhdanteiden vaikutus työllisyyteen on todennäköisesti välittömin teknillisillä ja kaupallisilla aloilla. Muilla aloilla työttömyys on aina useamman tekijän yhteisvaikutusta. (Tolvanen 1987, 8-9.)

Työttömyysuhan näkökulmasta voidaan korkeakoulututkinnon suorittaneet jakaa kahteen ryhmään: työelämässä jo olevat, joiden työttömyysriski on pieni, ja vastavalmistuneet. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllisyystilanne on viime vuosina ollut hyvä verrattuna yleiseen työllisyystilanteeseen. Esimerkiksi vuonna 1987 ylemmän keskiasteen ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneita oli työttöminä koko vuoden aikana kaikkiaan 65 000, joista yli puolet kuitenkin alle puoli

vuotta. Työttömyysaste oli 2,3 prosenttia, kun se koko väestöstä oli 5,2. Akateeminen koulutus on Suomessa kuten monissa muissakin maissa yksi parhaita suojia työttömyyttä vastaan.

Akateemisten työttömyyskoulutus on luonteeltaan selvästi ammatillista täydennyskoulutusta, joka antaa sekä työtehtävien suorittamiseen liittyviä kvalifikaatioita että tietoa työmarkkinoille sijoittumisen mahdollisuuksista ja strategioista. Huomattava osa kurseista on liittynyt atk-taitojen kehittämiseen. Lisäksi valmiuksia on annettu mm. suunnittelutehtäviin, markkinointiin ja vientiin sekä akateemisen tiedon soveltamiseen. Vuonna 1989 alkaneilla akateemisten työllisyyskurseilla oli osanottajia noin 500, joista naisia oli vajaa puolet (KO 1990:11).

Akateemisille työttömille järjestettävillä kurseilla näyttäisi jatkossakin löytyvän markkinoita vailla kilpailua. Kiinteänä osana tieteenaloihin liittyvää ammatillista täydennyskoulutusta akateemisten työttömyyskoulutus saattaisi vastata hyvin sekä työvoimapolitiittisia että tieteeseen liittyviä tavoitteita.

Korkeakoulujen työllisyyskoulutuksesta on viime vuosikymmeninä tullut yhä vankemmin ”yrittäjäkoulutusta”. Yrittäjäkoulutus on ammatillisen pohjakoulutuksen ja työkokemuksen lisäksi saatavaa täydennyskoulutusta, jonka tarkoituksena on kehittää olevien ja tulevien yrittäjien johtamisvalmiuksia ja tuottaa ammattitaitoa täydentäviä kvalifikaatioita. Lisäksi kurseilla täydennetään ja ajankohtaistetaan toimiala- ja ongelma-alohtaisia tietoja. Koulutus toteutetaan työllisyyskoulutuksena, johtamiskoulutuksena ja lyhytkurseina ja se on luonteeltaan hyvin käytännöllistä ja ammattisuuntautunutta. Koulutettavat odottavat yhtäältä konkreettista, yritystoimintaan liittyvää tietoa ja toisaalta asiantuntijapalveluita. Korkeakouluissa järjestettäviin yrittäjäkurssihin kytkeytyy tiiviisti oletus opetuksen ”korkeakoulutasoisuudesta”, joka toimii myös kilpailuvalttina koulutusmarkkinoilla. Arvostusta ovat lisänneet mm. yritystoimintaan ohjatut kauppakorkeakoulujen professuurit. (Kurki 1990.)

Korkeakoulut ja yliopistot ovat järjestäneet maatilataloutta tukevia **yrittäjäkurseja** sekä alueellisen tuotannollisen ja palvelualan pienryttäjäkurseja. Maksuton työllisyyskoulutus on luonut täydennyskoulutuskeskusten tarjonnalle kysyntää. Yrittäjäkurseja on markkinoitu

erityisesti sellaisille pienyrittäjille, joiden mahdollisuudet osallistua maksulliseen koulutukseen ovat heikoimmat. Vuonna 1989 alkaneilla yrittäjäkurseilla oli osallistujia runsaat 750, joista naisten osuus oli noin 30 prosenttia (KO 1990:11).

Yrittäjäkurssilaisten peruskoulutustaso on matala: pelkän kansakoulun oli käynyt joka toinen ja lähes puolet maaseutuyrittäjäkurssilaisista oli vailla ammatillista koulutusta. Pienryttäjäkurssilaisista noin 70 prosentilla oli ammatillinen koulutus. Runsaalla puolella oli omakohtaista yrittäjäkokemusta ja alle neljännes kurssilaisista oli työttöminä. Tärkeimmät kurssille pyrkimisen motiivit ovat kehittää yrittäjätaitoja ja turvata yrityksen jatkuvuus. Pienryttäjät korostivat hyödyllisimpinä tietoina taloussuunnitteluun ja markkinointiin liittyviä aineita. Maaseutuyrittäjät puolestaan painottivat opetuksen joustavuutta, tietojen ajankohtaisuutta ja asiantuntijoiden ohjausta. Odotukset liittyivät voimakkaasti käytännön kvalifikaatioiden tuottamiseen. Onkin monta kertaa kysytty, onko yrittäjäkoulutuksella tosiasialisesti mitään tekemistä korkeakoulujen muiden tehtävien kanssa.

Korkeakoulut koulutusmarkkinoilla

Täydennyskoulutuskeskusten tehtävien laajeneminen myös yleisten kehittämistehtävien alueelle johtunee ainakin osaksi korkeakoulujen perinteisen organisaation ja hallinnon kyvyttömyydestä vastata muuttuviin tarpeisiin ja haasteisiin. Korkeakoulujen yleinen kehittäminen ei kuitenkaan voi luontevasti kuulua keskusten tehtäviin. Tehtävien muotoutumiseen on vaikuttanut myös se, että korkeakoulujen oma keskushallinto (hallitus, hallintovirasto) ei kovin paljon keskuksia ohjaa.

Muutokset työmarkkinoilla ja erityisesti akateemisen ja korkea-asteen koulutuksen saaneiden määrän kasvu yhdessä jatkuvan koulutuksen periaatteiden kanssa on luonut täydennyskoulutuksen laajenemiselle sosiaalisen tilauksen. Täydennyskoulutuskeskukset ovat toiminnaltaan ja koulustarjonnaltaan paljon markkinavetoisempia kuin suomalaisten korkeakoulujen muut toiminnot keskimäärin. Myös täydennyskoulutuksen laajeneminen on tapahtunut säätelemättä, kysynnän ja koulutuksen vetämänä.

Markkinoiden toimintaa määrittävät kysyntä ja tarjonta. Koulustarjonta synnyttää kou- 31

lutustarvetta esimerkiksi seuraavilla tavoilla (vrt. Kurki 1990):

1. Huolimatta liike-elämän oman koulutuksen runsaudesta **täydennyskoulutuksen ”korkeakoulutasoisuus” voi toimia erityisenä kilpailuvalltina.** Koulutuksen julkilausuttu kytkentä tieteeseen saattaa tuoda uusia asiakasryhmiä, esimerkiksi yritysten kehittämis- ja koulutusprojektien muodossa. Täydennyskoulutuskeskukset saattaisivat yhteistyön sekä koulutustarjonnan rationalisoimisen avulla yltää joillakin aloilla lähes täyteen monopolin (esimerkiksi johdon henkilöstökoulutus). Toinen asia on, miten järkevää tämä olisi vaikkapa aikuiskoulutuksen kokonaisuuden kannalta.

2. Esimerkiksi muotivirtauksia tarkkailemalla **saatetaan luoda ensin kulutustarvetta** (sosiaalisen tiluksen paikantaminen) ja **valmistaa sitten tuotteita luodun tarpeen tyydyttämiseen.** Tällaisia tuotteita voivat olla Suomessa mm. monet terapiaan, kansainvälisyyteen tai ympäristöasioihin liittyvät kurssit.

3. **Tuotteet synnyttävät uusia tarpeita ja johdannaisia.** Kun ihmiset on saatu täydennyskoulutukseen, on helpompi kouluttaa heidät vaatimaan jatko- tai rinnakkaiskoulutusta. Koulutuksen kasautuvuuden tendenssi voi viedä ketjun niin pitkälle, että koulutusorganisaation tavoitteet ketjuuntuvat ja monikerrostuvat ja kasvun laki voimistuu. Tällä tavoin vastaan erilaisten statusryhmien koulutusksyntään. Pyrkimys eräänlaiseen erottautuvaan liikakvalifikaation toimii siis samalla koulutustarjonnan markkina-aukuna.

4. Muualla maailmassa myös täydennyskoulutuksen organisaatiot saattavat tehdä konkurseja tai muutoin lopettaa toimintansa. **Kilpailu ja liiketaloudelliset toimintaperiaatteet** saattavat tulevaisuudessa myös Suomessa karsia kursien nykyistä päällekkäistarjontaa ja vahvistaa korkeakoulujen asemaa korkeatasoisten kurssien tarjoajana. Tällä hetkellä kilpailu on Suomessa kuitenkin vielä heikkoa.

5. Koulutuksen massatuotannon väliin jää joukko **erikoistarpeita.** Yhtäältä mitattilakurssit erityisryhmille (henkilöstö-

koulutus ja akateemisten työllisyyskoulutus) ja toisaalta monopolisoidut lakisäätiset kurssit (sosiaali- ja opetusalat) saattavat monin tavoin laajentaa ja muuntaa täydennyskoulutuskeskusten koulutustarjontaa.

Eräs koulutustarjonnan markkina-aukko on siis itse täydennyskoulutusjärjestelmä, joka näyttää turvaavan autonomiaansa byrokraatisoitumalla. Täydennyskoulutuksen avulla korkeakoulut ovat voineet hankkia voimavaroja, joita ilman ne muuten olisivat jääneet. Täydennyskoulutusjärjestelmän byrokraatia lisää itsessään koulutusvaatimuksia. Koulutusalan virkamiehille, opettajille ja tutkijoille on edullista, että koulutus laajenee ja että se on valtion kontrollissa.

Markkinoille avautuminen on jo nyt vienyt korkeakoulut uusien tehtävien ja toimintojen eteen. Kohdakkoin joka toinen korkeakoulun asiakas kuluttaa palveluja täydennyskoulutuskeskusten kautta. Tämä asiakaskunta on samalla työikäisten aikuisten joukkoa, jonka opintaivalta leimaa jatkuva työn ja koulutuksen vuorottelu.

Suomessa on tähän asti pidetty varsin tiukasti erillään varsinaiset yliopistojen kokopäiväopiskelijat ja uusin tavoin täydennyskoulutuskeskuksissa osapäiväisesti opiskeleva ikääntyneempi opiskelijajoukko. Mutta ilmeisesti tällainen lohkoutuminen ei ole pitkään mahdollista jo siksi, että uudet asiakkaat haluavat osaksi yliopistoyhteisöä. Ainoa järkevältä näyttävä ratkaisu lieneekin se, että yliopistojen opettajat ottavat yhtälailla tehtäväkseen niin kokopäivä- kuin osapäiväopiskelijoiden opetuksen (vrt. Hyppönen 1987).

Suomalainen korkeakoulu on avaamassa porttejaan. Jos lisäksi maahan pystytetään kaavailtu ammattikorkeakoulu, ollaan samalla siirtymässä binaarimalliin. Vanha eliitin tiedeyliopisto on Suomessakin tulossa massojen multiversityksi.

LÄHTEET

- Asikainen, T. 1988. Osallistumistavoitteet ja opiskelun koettu vaikuttavuus Keski-Pohjanmaalla avoimessa korkeakoulussa. Chydenius instituutti, tutkimuksia 38. Kokkola.
- Cerych, L. 1985. Collaboration between Higher Education and Industry: an overview. *European Journal of Education* 20, 1,7-18.
- Haapakorpi, A. 1989. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden sijoittuminen työmarkkinoilla. Opetusministeriö, korkeakoulu- ja tiedeosaston julkaisusarja 69. Helsinki.
- Haavio, M. 1985. Suomen korkeakoululaitoksen laajeneminen 1966-86: kasvu ja sen osatekijät soveltamiskysymyksinä. Opetusministeriö, Korkeakoulu- ja tiedeosaston julkaisuja 64. Helsinki.
- Heikkilä, E.-M., Salmela, H. & Kurki, L. 1990. Yliopistojen laajennusliikkeestä osaksi multiversityä. Teoksessa O. Kivinen & R. Rinne (toim.) Korkeakoulu aikuiskoulutusmarkkinoilla. Turun yliopiston koulutussosiologian tutkimusyksikön tutkimusraportteja 4. Turku.
- Hyppönen, K. 1987. Avoin korkeakouluopetus — peruskoulutus — etäopetus — monimuoto-opetus. Korkeakoulutieto 14, 4, 24-26.
- Hämäläinen, K. 1988. Yliopistonasema ammatillisessa täydennyskoulutuksessa. Aikuiskasvatus 8, 2, 23-26.
- Jolkkonen, A. 1985. Korkeakoululaitoksen muotoutuminen ja uudet tehtävät. Empiirisiä havaintoja suomalaisesta korkeakoulumallista. Joensuun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita 5. Joensuu.
- Karjalainen, E. & Toiviainen, T. 1984. Suomen vapaan kansansivistystyön vaiheet. Espoo.
- Kerr, C. 1963. *The Uses of the University Cambridge*, Massachusetts.
- Kivinen, O. & Rinne, R. 1989. Korkeakoululaitoksen kehitys, ongelmat ja näkymät.
- Teoksessa O. Kivinen & R. Rinne (toim.) Korkeakoulutus tutkimuskenttänä. Turun yliopiston koulutussosiologian tutkimusyksikön tutkimusraportteja 1. Turku, 12-48.
- Kivinen, O. & Rinne, R. 1990.
- Kivinen, O., Rinne, R. & Mäntyvaara, J. 1989. Muuttuva yliopisto-korkeakoulun tekijöiden näkemänä. Turun yliopiston koulutussosiologian tutkimusyksikön tutkimusraportteja 3. Turku.
- KO 1988:21. Kulutus ja tutkimus 1988:21. Korkeakoulujen ja kesäyliopistojen aikuiskoulutus vuonna 1987. Tilastokeskus. Helsinki.
- KO 1990:2. Koulutus ja tutkimus 1990:2. Korkeakoulujen ja kesäyliopistojen aikuiskoulutus 1988. Tilastokeskus. Helsinki.
- KO 1990:11. Koulutus ja tutkimus 1990:11. Korkeakoulujen ja kesäyliopistojen aikuiskoulutus 1989. Tilastokeskus. Helsinki.
- Kurki, L. 1990a. Täydennyskoulutuksen tieteellisyys, kysyntä ja tarjonta. Teoksessa O. Kivinen & R. Rinne (toim.) Korkeakoulu aikuiskoulutusmarkkinoilla. Turun yliopiston koulutussosiologian tutkimusyksikön tutkimusraportteja 4. Turku.
- Kurki, L. 1990b. Täydennyskoulutuksen asiakaskunnan piirteitä. Teoksessa O. Kivinen & R. Rinne (toim.) Korkeakoulu aikuiskoulutusmarkkinoilla. Turun yliopiston koulutussosiologian tutkimusyksikön tutkimusraportteja 4. Turku.
- Linna, M. 1983. Korkeakoulujen täydennyskoulutuksen kehittäminen 1980-luvulla. Opetusministeriö. Korkeakoulu- ja tiedeosaston julkaisusarja 50. Helsinki.
- Numminen, J. 1987. Yliopistokysymys. Keuruu.
- OECD 1987. *Adults in Higher Education*. Centre for Educational Research and Innovation (CERI) Paris: OECD.
- OPM 1989a. 69 toimenpidettä aikuiskoulutuksen kehittämiseksi. Opetusministeriön työryhmien muistioita 59. Helsinki.
- OPM 1989b. Uudistuva aikuiskoulutus. Opetusministeriö. Helsinki.
- OPM 1987. Korkeakoululaitoksen kehityksestä vuosina 1960—1987. Opetusministeriö. Korkeakoulu- ja tiedeosasto 3.8.1987. Helsinki.
- OPM 1983. Korkeakoulujen työllisyyskoulutuksen Perälä, T. 1970. Turun yliopisto 1920-1939. Turku.
- Perälä, T. 1977. Turun yliopisto 1939-1974. Turku.
- Rinne, R. & Jauhiainen, A. 1988. Koulutus, professionaalistuminen ja valtio. Julkisen sektorin koulutettujen reproduktioammattikuntien muotoutuminen Suomessa. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja A:128. Turku.
- Sivonen, S. 1988. Tiivistelmä tutkimusprojektista "Täydennyskoulutus yhteiskunnallisessa rakenneuudistuksessa". Joensuun Yliopisto. Täydennyskoulutuskeskus. Joensuu.
- Toiminnan suuntaviivat 1989. Johtokunnan seminaarimuistiot 19.-20.4.1989. Turun yliopisto. Täydennyskoulutuskeskus. Turku.
- Tolvanen, T. 1987. Yliopistosta työelämään. Helsingin yliopiston opintoasiaintoimisto. Helsinki.
- Wright, P. 1989. Access or Exclusion? Some Comments on the History and Future Prospects of Continuing Education in England. *Studies in Higher Education* 14, 1, 23-39.

Kivinen Osmo, Rinne Risto & Hyppönen Kari 1991. Opiskelijoiden aikuistuminen ja korkeakoulujen avautuminen.

- Artikkelissa käsitellään yliopistojen täydennyskoulutuskeskusten syntyä, tehtäviä ja nykytilaa. Aikuisten täydennyskoulutus on keskusten myötä tullut yliopistojen neljänneksi päätehtäväksi tutkimuksen, siihen liittyvän opetuksen ja tutkijakoulutuksen rinnalle. Samalla täydennyskoulutuksen laajeneminen edustaa alueellisen korkeakoulupolitiikan "toista aaltoa" korkeakoululaitoksen 1960- ja 70-lukujen alueellisen laajenemisen jälkeen. Täydennyskoulutuskeskusten toiminta on samalla avaamassa suljettua, elitististä yliopistoamme aikuisille, työssä käyville kansalaisille sekä yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen ympäristönsä kanssa.

Aikuiskasvatus 11,1.

Kivinen Osmo, Rinne Risto & Hyppönen Kari 1991. The maturing of students and the opening up of universities.

— The article deals with the subject of the origin of universities' further education centres, their tasks and current state. The existence of the said centres has made adult education the fourth most important task of universities following research, the associated instruction and the training of researchers. At the same time, the expansion of further education represents the "second wave" in regional policy connected to higher education following the regional expansion of universities which took place in the 1960s and 1970s. The functioning of these centres is also opening up our formerly closed, elitist universities to adults, to those members of society in working life, as well as to collaboration and interaction with their environment.

Aikuiskasvatus 11,1.